

Hoe bewoners te betrekken bij het beheer van regenwater, in de context van klimaatrisico's?

Hoe bewoners te betrekken bij
het beheer van regenwater, in de
context van klimaatrisico's?

1 Deze policy brief is een aangepaste versie van de policy brief die tussen september 2019 en januari 2020 werd opgesteld in het kader van het WIM-project (Co-Create 2016) en is opgenomen in de deliverables (resultaten) van het project. De oorspronkelijke tekst is beschikbaar via de volgende link: [Résultat de la recherche - Co-create : Co-create \(cocreate.brussels\)](#)

- > Van een gecentraliseerde en generieke aanpak van het waterbeheer evolueren naar een aanpak gestoeld op co-creatie met de bewoners
- > De transitieperiode (10 jaar) integreren in de hydrologische berekeningen
- > Een 'brugdynamiek' creëren om alle publieke en private betrokkenen bij het regenwaterbeheer met elkaar in contact te brengen

Waterbeheer heeft de afgelopen zomers een bijzondere dimensie gekregen. De klimaatverandering in combinatie met (onder andere) een toenemende verstedelijking leidt tot steeds frequentere en brutalere kritieke situaties, waarbij de catastrofale overstromingen en herhaalde periodes van droogte (2018, 2019) de vrees voor onderbrekingen in de drinkwatervoorziening of buitensporige hittegolven (de afgelopen zomers) voeden. Om zich aan te passen aan de opwarming van de aarde en een antwoord te bieden op de waterproblematiek, heeft het Brussels Hoofdstedelijk Gewest de eerste maatregelen genomen voor een ruimtelijk geïntegreerd regenwaterbeheer (GRB). Het BRUSSEAU-onderzoeksteam is van mening dat dit GRB pas volledig doeltreffend zal zijn als het, naast de overheidsinstellingen voor territoriale ontwikkeling, alle bewoners en gebruikers van de stad op co-creatieve wijze betreft.

Bij milieuvraagstukken gaat het er niet alleen om het publiek bewust te maken of te zien als begunstigden/gebruikers van overheidsbeleid, maar tevens om het als een volwaardige partner te beschouwen door het inzicht te bieden in de problemen en te betrekken in de zoektocht naar gemeenschappelijke oplossingen. Een groot deel van het regenwater dat onze stad te verwerken krijgt en zondermeer naar de riolen loopt, wordt op percelen opgevangen. Brusselaars zijn reeds experts inzake het gebruik van water dat op de openbare ruimte valt, en kunnen deze expertise nog verder ontwikkelen en hieromtrent voorstellen formuleren.

Met Brusseau hebben we aangetoond dat - uitgaande van het concept van een solidair stroomgebied - betrokken inwoners en gebruikers van de stad samen met technische en wetenschappelijke deskundigen in hydrologische gemeenschappen, rijke en vernieuwende oplossingen kunnen co-creëren om tegemoet te komen aan bovengenoemde uitdagingen. Brusseau heeft zijn co-creatieve onderzoeksactie over een periode van drie jaar, met name van 2017 tot 2020, gevoerd.

Verschillende hydrologische gemeenschappen, waarin bewoners of gebruikers van de stad werden verenigd, werden opgericht, met name in Vorst (2), Jette (1) en Ganshoren (1). De kennisproductie - in het kader van deze hydrologische gemeenschappen - werd opgebouwd rond vier duidelijk afgebakende actielijnen:

- > wat we omschrijven als de aanleg van nieuwe stadsrivieren en de decentralisatie van technieken, en dit gebaseerd op collaborative mapping (Map-it);
- > een soortgelijke aanpak, maar gericht op percelen en binnenterreinen door middel van collectieve of gemeenschappelijke oplossingen (de watereilanden);

- > de installatie van diverse hydrologische meetinstrumenten op basis van burgerwetenschap en een co-diagnose van de resultaten met het oog op oplossingen;
- > historisch onderzoek in samenwerkingsverband.

In zijn geheel heeft de actie aangetoond dat er een reëel potentieel voor kennisproductie en het voorstellen van concrete oplossingen is, die een impact kunnen hebben op de bestekken van openbare (of private) opdrachten. We hebben deze dynamiek van gedeelde kennis tussen burgers en andere betrokken gebruikers van de stad, wetenschappers en instellingen 'gemeenschappelijke vraag' genoemd. Deze dynamiek kan alle projectfasen betreffen: van het ontstaan tot het co-beheer, over de co-diagnostiek, het co-design en zelfs de co-planning, en dit op verschillende niveaus van de actie. Brusseau krijgt vandaag een vervolg met het project Brusseau bis, gefinancierd met steun van het programma 'Experimental Platforms' van Innoviris.

Al meer dan 170 jaar zit water opgesloten in een gecentraliseerde technische plooi die niet is voorzien op de klimaatverandering en de voortdurende verdichting van de stad. Met dit in het achterhoofd, heeft de Regering van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest met Brusseau cocreatief onderzoek en het vergroenen van de publieke actie gefaciliteerd, via het op poten zetten van wat we hydrologische gemeenschappen noemen. Deze investering krijgt een vervolg met Brusseau bis, dat een dergelijke aanpak met overheidsinstellingen tracht te bewerkstelligen. In een wereld waar ecologische en sociale vraagstukken steeds kritieker worden, achten we het absoluut noodzakelijk dat het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, zijn instellingen en zijn bewoners het collectieve risico blijven nemen om hun ecologische, sociale en technische deskundigheid op meerdere gebieden te diversifiëren/complexeren/co-creëren. Brussel kan in dit opzicht een voorbeeld worden.

Conclusies

Van een gecentraliseerde en generieke aanpak van het waterbeheer evolueren naar een aanpak gestoeld op co-creatie met de bewoners

Er moeten regels en wetten bestaan om milieuproblemen op te lossen. We zijn echter van mening dat territoriale ruimten hun eigen specifieke karakter hebben, waarvoor algemene regels geen optimaal transformatief antwoord kunnen bieden op de complexiteit van situaties. Brusseau is van mening dat de huidige visie, die de voorkeur geeft aan infiltratie op het perceel, voor een groot aantal situaties niet mogelijk of zelfs niet interessant zal zijn. Het gaat erom de rol van percelen en openbare ruimtes, maar ook oplossingen als infiltratie/retentie/plantengroei, of systemen zonder of met riolering enz. op elkaar af te stemmen en onderling aan te vullen.

Daarom spreken wij liever van situaties waarin telkens een sociaal-ecologische-technische creativiteit tot stand moet komen. Een situatie is de configuratie van een reeks elementen die een sociaal-hydrotechnisch probleem vormen dat door een bepaald aantal actoren (inwoners, onderzoekers, instellingen) onderkend wordt en waarvoor er een impuls bestaat om de loop der dingen te beïnvloeden door de weerbaarheid van het terrein tegen overstromingen/de klimaatopwarming in een co-creatieve aanpak te versterken.

Beleidsaanbevelingen

De hydrologische berekeningsmethoden wijzigen door rekening te houden met de tijdschaal van stedenbouwkundige projecten (10 jaar)

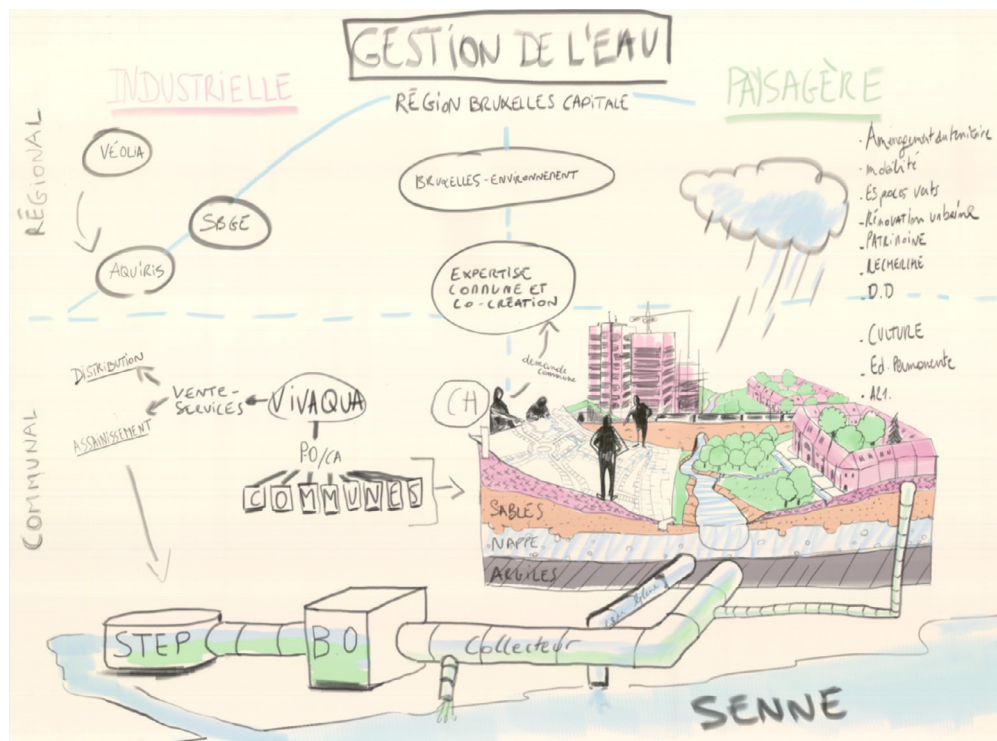
Tot dusver heeft men de gangbare berekeningsmethoden voor de dimensionering van structuren voor het beheer van regenwater en stedelijk afvalwater – met als doel het overstromingsrisico te verminderen – gebaseerd op een stedelijke tijd gelijk aan nul. De berekening van het volume van deze structuren (bv. stormbekkens) is gebaseerd op de afvloeiing op het tijdstip waarop de opdracht voor de studie wordt gegeven.

Om de overgang naar een GRB op het Brussels grondgebied mogelijk te maken, heeft Brusseau kunnen aantonen dat het noodzakelijk is om het potentieel aan transformatieve evoluties van stedenbouwkundige projecten in de berekeningen op te nemen.

Een samenwerking/'brugdynamiek' tussen alle openbare en particuliere actoren helpen creëren om de solidaire praktijken inzake stroomgebieden te versterken ten voordele van het GBR in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

De stromen en waterwegen in de stad overschrijden sowieso administratieve of perceelsgrenzen. Het stroomgebied is het territorium bij uitstek voor water.

Er bestaat een coördinatie van het waterbeheer, die er onder meer voor moet zorgen dat het GRB wordt uitgerold. Dit integratiewerk van bovenaf is noodzake-

lijk. Het is gedeeltelijk georganiseerd op basis van stroomgebieden. De gewestelijke financieringsmechanismen maken het mogelijk gemeenten bij hun projecten te steunen. Met Brusseau stellen we echter voor om aanvullend tevens voor een meer bottom-up benadering te gaan. We vertrekken daarbij van een vorm van generativiteit van projecten, die ook uitgaan van de bewoners of gebruikers van de stad, en werken daarbij altijd vanuit deze solidariteit van de stroomgebieden.

Om dit te bereiken, moet men in staat zijn een 'brugdynamiek' tot stand te brengen die al deze verschillende actoren in een co-creatieve houding met elkaar verbindt. Daarom werd het project Brusseau bis in het leven geroepen om - met de steun van Innoviris in het kader van het Experimentaal Platforms programma - een dergelijk

systeem te testen. Naast de partners van Brusseau nemen ook institutionele partners zoals de vier gemeenten van de Molenbeekvallei, Vivaqua en Leefmilieu Brussel aan dit initiatief deel. Indien een dergelijk systeem zijn waarde zou blijken te hebben, zou dit moeten geïntegreerd worden in het gevestigde waterbeleid en in alle gemeenten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Er zal institutionele, financiële en dus politieke creativiteit nodig zijn om deze experimentele hypothese om te zetten in een gevestigde en duurzame realiteit. Een parlementair opvolgingscomité zou in dit opzicht nuttig kunnen zijn: welwillende politieke aandacht zou het pad effenen voor een institutionele verbeeldingskracht die naar de toekomst kijkt. Naar onze mening is dit een van de voorwaarden voor het welslagen van dergelijke co-creatieve systemen.

Wetenschappelijk verslag Brusseau nr. 1

Wetenschappelijk verslag Brusseau nr. 2

Wetenschappelijk verslag Brusseau nr. 3

Brochure van de tentoonstelling 'Brussel gevoelig voor water'

(deze documenten kunnen worden verkregen door contact op te nemen met brusseau.lab@gmail.com)

Website Brusseau:
<https://brusseau.be>

Website SGWB:
<https://www.egeb-sgwb.be>

De auteur & het project

Brusseau is een Co-Creation-project gefinancierd door Innoviris (2017 - 2020) en gedragen door de vzw SGWB (coördinatie), de onderzoekscentra HYDR (VUB), LIEU (ULB), Habiter (ULB) en de studie bureaus Arkipel (architectuur), Latitude Platform (stedenbouw) en Ecotechnic (milieudiagnose). Brusseau illustreert dat Hydrologische Gemeenschappen, bestaande uit inwoners en wetenschappers, kennis en voorstellen leveren op het vlak van waterbeheer om de stad weerbaarder te maken tegen overstromingen of andere watergerelateerde ongemakken.

Contact en info:

Dominique Nalpas (coördinator)
brusseau.lab@gmail.com
0498 59 15 50